

Jaz – mali filozof

Nove razsežnosti mišljenja: filozofija za predšolske otroke

■ Ester Pečarič je dipl. vzgojiteljica predšolskih otrok v vrtcu Radovednež Škocjan.

Predšolske otroke bi brez izjem lahko opisali kot radovedne, iskrive in vedoželjne. Mar bi tudi današnjim mladostnikom pripisali enake lastnosti? Ne. Pogosto se izkaže prav nasprotno; da so le-ti zdolgočaseni in nezainteresirani. Med prvimi in drugimi pa je dvanajst let šolanja.

Kje ga torej odrasli polomimo, da otrokom odvezamemo to silo napredka – radovednost in nenehno iskanje odgovorov? Šola daje otrokom veliko uporabnih informacij o svetu, hkrati pa jim, hote ali ne, odvzame naravno radovednost (Šimec, 2002).

Filozofi smo vsi

Tu se pojavi priložnost za drugačne vzgojno-izobraževalne metode, ki vključujejo posebne dimenzije za razvoj kognicije pri mladih – filozofijo. Pojem filozofije je v današnji družbi negativno stilsko zazna-

mo temelje otrokovega mišljenja in imamo precej manevrskega prostora, saj nas kurikulum za vrtce časovno ne zavezuje toliko, da ob načrtovanih dejavnostih ne bi mogli vključiti metod za spodbujanje miselnih procesov, ki bi ohranjali radovednost otrok. Vendar pa se tu poraja naslednje vprašanje: Kako to storiti?

Metode in vsebine

Odgovor bi lahko strnili v naslednje postavke: kritično mišljenje, demokratični dialog, samostojno postavljanje in reševanje vpra-

šanj ter projektno delo. Predvsem pa preko igre v obliki čudenja, raziskovanja, spraševanja in ugibanja o vsakdanjih stvareh, ko samostojno iščemo razlage, odgovore. Narava, svet sam nas namreč nenehno soočata s filozofskimi vprašanji, z miselnimi izzivi in paradoksi – vsakič, ko naletimo na nerešljivo težavo. Razvijanje kritičnega mišljenja v okviru filozofije je pomemben, ne pa tudi edini cilj, saj ta veda ni le sredstvo za spodbujanje miselnih operacij oziroma kognitivnih zmognosti. Tu namreč ni v ospredju metoda, temveč vsebina, o kateri se razpravlja. Metode, ki privedejo do kognitivnih napredkov, so pri filozofskih dialogih tako le stranski proizvodi razmišljanja in jih otroci nevede usvojijo, medtem pa uživajo v raziskovanju. Marjan Šimec je v knjigi *Didaktika filozofije* (2006: 147) to strnil v stavek: »Dril hitro postane dolgočasen, razpravljanje o vprašanjih, ki jih sam izbereš, pa ne.«

Gosenica se popolnoma preobrazi v metulja, vendar ali je metulj zato boljši od gosenice? Ne, saj je imela gosenica bolj razvite določene sposobnosti, metulj pa je te izgubil in pridobil nove, drugačne.

movan in ga pogovorno uporabljamo kot nekakšno 'odvečno nakladanje'. Lahko pa je priložnost, da se osvobodimo učenja na pamet in krepimo sebi lastno mišljenje. Filozofija je namreč dostopna vsem, ne glede na starost, začenši prav pri najmlajših otrocih. Cilj šol in vrtcev naj bi bil spodbujati razmišljanje in nenehno spraševanje o svetu, pojavih in o sebi, ne da bi otroke omejevali s strogimi učnimi načrti (Šimec, 2006). V tem vidimo razlog za spremembe na področju vzgojno-izobraževalnega dela. Prav vzgojitelj sooblikuje-

Foto: Matej Hozjan

Filozofija je tudi priložnost, da se dotaknemo globljih vsebin, ki segajo na področje duhovnosti: Kdo sem? Kaj je moj namen bivanja? Kaj se zgodi po smrti? Kako naj ravnam? Kaj je prav in kaj ne? Vendar pa se odrasli pogosto izogibamo

Različna pravila, teze in preizkušanje njihovih moralnih temeljev lahko z otroki postavljamo izmenjaje v obliki igre. Moralni kompas pa lahko uporabimo tudi kadar z otroki naletimo na konfliktne situacije.

tovrstnim razpravam in dialogom. Zakaj? Morda zaradi strahu pred tem, da bi izpadli nevedneži, ker nimamo odgovora na vprašanje, zaradi strahu pred težkimi temami, ki jih izzivajo filozofska vprašanja, ali pa ker bežimo pred problemi. Tu je tudi mit o odraslosti – gre za prepričanje, da je le odrasla oseba racionalna, razumska (otroci in mladostniki pa ne). Hkrati s tem prenašamo zmotno misel o enakomernem razvoju pri vseh ljudeh. V filozofiji iščemo več možnih odgovorov, ni zgolj vzgojiteljev pravilen. To lepo poudarja tudi metafora o metulju. Gosenica (otrok) se popolnoma preobrazi v metulja (odraslega), vendar ali je metulj zato boljši od gosenice? Ne, saj je imela gosenica bolj razvite določene sposobnosti, metulj pa je te izgubil in pridobil nove, drugačne.

Praktična vaja za razvijanje moralno-kritičnega mišljenja

Immanuel Kant, filozof iz 18. stoletja, se je spraševal o moralnosti, etičnosti dejanj. Tako je razvil kategorični imperativ oziroma moralni kompas, s katerim je odgovoril na vprašanje: Kaj je prav oziroma kaj je moralno in kaj ne? Razvil je neke vrste sito, ki nam poda odgovor na vsako situacijo v življenju, ki se dotika vprašanja moralnosti. To je: Kaj bi se zgodilo, če bi vsi to delali? Interpretacija odgovora je preprosta in razumljiva že v drugem triletnem predšolskih otrok, in sicer: Če vsi to lahko počnejo, je dejanje moralno, če tega ne bi mogli/smeli vsi početi, pa je nemoralno (Grušovnik, 2015/2016).

Z otroki se tako lahko igramo preprosto igro, pri kateri iščemo odgovore na moralne dileme prav s pomočjo omenjene tehnike. Primer: zanima nas, ali je pravilo »Vrni igračo!« moralno ali ne. Z moralnim kompasom pridemo do spoznanja, da če bi vsi vračali igrače, bi le-te krožile med otroki in bi to lahko počeli vsi. Torej je dejanje moralno. Kaj pa pravilo »Vzemi, kar ti je všeč!«? Ugotovimo, da vsak ne bi mogel dobiti tega, kar želi, ker bi zmanjkalo dobrin. To pomeni, da dejanje ni etično oziroma moralno. Različna pravila, teze in preizkušanje njihovih moralnih temeljev lahko z otroki postavljamo izmenjaje, v obliki igre. Moralni kompas pa lahko uporabimo tudi, ko z otroki naletimo na konfliktne situacije. Tako smo na dobri poti, da vzgojimo novo generacijo svobodnih moralnih oseb.

Otroci se ne bojijo razmišljanja

Filozofija za otroke – nenavadna misel, v kateri nepoznavalci sprva težko najdemo povezave. Pa vendar v predšolskih zavodih tako radi omenjamo pomembnost razvijanja kritičnega mišljenja in iskanja lastnega načina reševanja problemov. Ob tem se nezavedno dotikamo prav področja filozofije. Ob tej povezavi nam pojem filozofije v vrtcu ne zveni več tako nenavadno. V preteklosti sem že opazila težave pri otrocih, ki so več let podvrženi nedemokraciji

sistemu 'vsevednih odraslih', ki mladim ne omogoča udejstvovanja pri reševanju problemov in ne spodbuja njim lastnih pristopov. Težave so se kazale v tem, da pri odprtih vprašanjih niso niti upali izraziti svojega pogleda na problem – kot bi zamrznili. Enako se dogaja v odrasli dobi, ko se

Kaj je prav oziroma kaj je moralno in kaj ne? Kant je razvil neke vrste sito, ki nam poda odgovor na vsako situacijo v življenju, ki se dotika vprašanja moralnosti. To je: Kaj bi se zgodilo, če bi vsi to delali?

bojimo izpostavljenosti in nepravilnih odgovorov, morda občutka neuspeha ob tem. Bistven pomen filozofije za otroke vidim prav v tem, da otrok ni strah razmišljanja o bolj ali manj možnih poteh do cilja, da so brez strahov in zadržkov do novih idej in novih načinov reševanja problemov. Menim, da gre vzgoja vedno bolj v smeri zagotavljanja spodbudnih okolij na tem področju, kar me radosti.

Viri in literatura

- Grušovnik, Tomaž (2015/2016): *Zapiski s predavanj pri predmetu Filozofija vzgoje*. Koper.
- Šimenc, Marjan (2006): *Filozofija za otroke. Didaktika filozofije*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Šimec, Marjan (2002): *Filozofija za otroke: osnovni elementi programa. FNM – filozofska revija za učitelje filozofov, dijake in študente* ¾. Ljubljana: Državni izpitni center.